

Список літератури

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL :http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення 20.10.2020).
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення 20.10.2020).
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VII. (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 20.10.2020).
4. Recommendation Rec (2005) 1of the Committee of Ministers to member states on the financial resources of local and regional authorities. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=812131> (дата звернення 20.10.2020).

УДК 657.631.8:332.012.2

Шалімова Н. С.

доктор економічних наук, професор
декан факультету обліку та фінансів
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ АУДИТУ ЯК ІНСТИТУТУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ТА ДЕРЖАВИ

Теорія агентських контрактів, у рамках якої доводиться необхідність аудиту, фактично є однією з теорій контрактів, що розвиваються в рамках інституціональної економічної теорії і розглядають взаємодію учасників контракту як антагоністичну, а їх поведінку – як раціональну і максимізуючу. Проведення аудиту та інших завдань з надання впевненості дозволяє зменшити ймовірність виникнення несприятливого вибору та морального ризику, оскільки аудит може бути використаний як для встановлення типу агента (у цьому випадку аудит є прикладом засобів фільтрації, сигналізації та раціоналізації), так і для протидії опортуністичній поведінці (у даному випадку — прикладом засобу контролю та налагодження стимулів агента).

Егоїзм та альтруїзм є одними з основних понять, які використовуються в моделі людини, що прийнята в сучасній економічній науці. У межах дослідження моделі людини та напрямів її використання в теорії аудиту Г.М. Давидовим запропонована соціально-економічна концепція аудиту, в основу якої покладено положення про необхідність урахування аудиторами моделей поведінки людини, що дає можливість заздалегідь її визначити та спрогнозувати [2, с. 184–185].

Сама модель «економічної людини», до принципів якої з теорій ми б не схилялися (класичної, неокласичної, інституціональної), які б модифікації вона не мала, показує нам головну причину виникнення аудиту — мотивація діяльності людини власними інтересами, через що зменшується рівень упевненості в справжніх результатах її діяльності. Але, як підкреслює В.С. Автономов, існують і прояви справжнього альтруїзму, зокрема ідентифікації ідентифікації з групою, нацією, організацією, до якої він належить; особливо це помітно в поведінці менеджерів середньої та найвищої ланок, яким делегується в корпорації значна відповідальність та можливість проявити ініціативу [1, с. 138].

Сам факт проведення аудиту дає змогу знизити соціальну напругу незалежно від ефективності та результатів, які будуть продемонстровані. Проте цього недостатньо: важливі, по-перше, якість підкріплення з погляду задоволення потреб користувачів і, по-друге, механізм доведення результатів аудиторського звіту до користувачів. К. Ерроу, розробляючи питання передачі інформації в економіці, зазначає, що різноманітність сигналів зменшує витрати інформаційної нерівності, але це відбувається лише тоді, коли сигнали (інформація) передаються в рамках рівнодоступної організованої системи — фірми чи суспільства в цілому [5, с. 104].

Сам аудит може розглядатися як складова таких видів трансакційних витрат, як витрати пошуку інформації та витрати на ведення переговорів і укладання контрактів. Проте слід враховувати, що накопичення й узагальнення інформації, яка визначає репутацію окремих фірм, та встановлення ступеня її достовірності, а останнім саме й займаються аудиторські фірми, дає змогу реалізувати ефект масштабу в сфері збору та аналізу інформації про ділову поведінку і забезпечити зниження трансакційних витрат, будуючи довірчі відносини.

Однак існує також і інша точка зору, яку підтримує, зокрема, А. Ляско, стверджуючи, що економічні експерименти та реальна практика контрактних відносин не підтверджують факту такого

зниження, оскільки в більшості ситуацій довіра або взагалі не впливає на рівень трансакційних витрат, або призводить до їх збільшення [3, с. 42—43]. Необхідно звернути увагу на те, що довіра як суспільний феномен спирається на комплекс формальних і неформальних норм і правил, які взаємодіють і доповнюють один одного. Тому, наприклад, якщо неформальна основа довіри, яка співвідноситься із діловою репутацією, є стійкою, багато з формальних процедур виявляються зайвими.

Використовуючи виділені В.О. Мандибурою чотири типологічні прояви довіри за джерелами виникнення [4, с. 56], можна стверджувати, що аудит є тим формальним інститутом, який діє як механізм реалізації довіри (особливої неформальної норми в суспільстві), що проявляється в послідовності появи довіри: спочатку суб'єкт довіряє формальному інституту (аудиту), а інститут в особі суб'єкта аудиторської діяльності вирішує, хто в зоні його компетенції, яка обмежена висловленням думки стосовно ступеня достовірності фінансової звітності, вартий такої довіри.

Система незалежного аудиту виконує роль стабілізуючого та гармонізуючого елемента в складній системі соціально-економічних відносин суспільства, виконуючи дві функції: інформаційну, яка проявляється у виявленні наслідків конфлікту інтересів, що дозволяє зменшити інформаційний ризик і підвищити інформаційну прозорість об'єкта, і стимулюючу, яка проявляється в попередженні виникнення проявів конфлікту інтересів, його мінімізації та нейтралізації.

Список літератури

1. Автономов В.С. Модель человека в экономической науке. СПб : Экономическая школа, 1998. 230 с. (Этическая экономика: Исследования по этике, культуре и философии хозяйства; Вып. 2).
2. Давидов Г.М. Аудит : теория і практика: Монографія. Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2006. — 324 с.
3. Ляско А. Доверие и транакционные издержки. Вопросы экономики. 2003. №1. С.42—47.
4. Мандибур В.О. Відновлення довіри суб'єктів кінцевого споживання як складова соціальної відповідальності бізнесу. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2010. Випуск 21. С. 55—68.
5. Эрроу К.Дж. Информация и экономическое поведение. Вопросы экономики. 1995. №5. С. 98—107.